

РОЗВИТОК УМІНЬ ЗАСТОСОВУВАТИ ПІЗНАВАЛЬНІ БАР'ЄРИ ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ДИТИНОЦЕНТРОВАНОГО НАВЧАННЯ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Тетяна Коноваленко

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

Анотація:

Статтю присвячено актуальним питанням створення умов для дитиноцентрованого навчання англійської мови в загальноосвітній школі шляхом підготовки до цього майбутніх учителів у процесі здобуття ними фахової освіти. Зокрема увагу зосереджено на використанні потенціалу пізнавальних бар'єрів як передумови формування в майбутніх учителів умінь створювати можливості для автономії учнів і посилювати ефективність процесу їхнього навчання англійської мови завдяки підвищенню мотивації через спеціально складені завдання. Запропоновано два шляхи підготовки студентів до використання пізнавальних бар'єрів у професійній діяльності: виконання під час власного навчання завдань, які містять пізнавальні бар'єри, і методичний аналіз освітнього потенціалу цих бар'єрів з позиції майбутнього вчителя.

Ключові слова:

пізнавальні бар'єри; дитиноцентроване навчання; автономія учня; майбутній учитель; урок англійської мови.

Аннотация:

Коноваленко Татьяна. Развитие умений использования познавательных барьеров для организации центрированного на ученике обучения на уроках английского языка.

Статья посвящена актуальным вопросам создания условий для центрированного на ученике обучения английскому языку в общеобразовательной школе путем подготовки к этому будущих учителей в процессе получения профессионального образования в высшей школе. Внимание уделяется применению потенциала познавательных барьеров как предпосылок к формированию умений будущих учителей создавать возможности для автономии учеников и сделать процесс обучения английскому языку более эффективным за счет повышения мотивации во время выполнения специально разработанных заданий. Предлагаются два пути подготовки студентов к использованию познавательных барьеров в профессиональной деятельности: выполнение во время своего обучения заданий, содержащих познавательные барьеры, и методический анализ образовательного потенциала этих барьеров с позиции будущего учителя.

Ключевые слова:

познавательные барьеры; центрированное на ученике обучение; автономия учащегося; будущий учитель; урок английского языка.

Resume:

Konovalenko Tetiana. Development of skills of cognitive barriers use for the organization of learner-centred teaching in English classroom.

The article is devoted to the topical issues of creating the conditions for learner-centred teaching English in secondary school by means of future teachers' preparation for this while obtaining their professional education in higher institution. Great attention is paid to the cognitive barriers potential application as the factor for future teachers' skills formation on creating the opportunities for learner autonomy and making the process of English language teaching more effective due to the motivation raise within the purposefully designed tasks and activities. There are two ways for the students' preparation for the use of cognitive barriers in professional sphere: doing the tasks and activities containing cognitive barriers in the process of their own learning and methodological analysis of educational potential of these barriers from the point of view of a future teacher.

Key words:

cognitive barriers; learner-centred teaching; learner autonomy; future teacher; English classroom.

Постановка проблеми. Функціонування національної системи освіти в Україні сьогодні вирізняється доволі швидкими темпами впровадження змін у її зміст, форми, засоби та способи реалізації. Найсуттєвіші зміни відбуваються в середній школі й найбільш глобальною з них є запровадження Концепції Нової української школи. Відповідно вища педагогічна освіта не може не зреагувати на сучасний виклик – підготовку вчителя, здатного ефективно працювати в нових умовах.

Постановка проблеми. Уже кілька десятиліть однією з особливостей навчання у вищій школі є відмова від ілюстративно-пояснювального підходу й надання знань у готовому вигляді. Декілька разів змінювалось навчальне навантаження студентів у бік зменшення кількості аудиторних годин. Обидва фактори сприяли збільшенню автономії студента й зростанню його відповідальності за результати навчання.

Реформування освіти позначилось і на середній, і на вищій освіті, проте в різних масштабах і в різних напрямках. На жаль,

у середній школі ці зміни характеризуються більш швидкими темпами, ніж у вищій, тому педагогічні вищі, які готують учителів, приймають виклик на прискорене реагування щодо підготовки фахівця нового гатунку.

Окрім вищій навчальні заклади, як наприклад, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, змогли ефективно організувати роботу щодо надання методичної допомоги вчителям шкіл у вигляді «Методичної майстерні педагогів Нової української школи». Викладачі університету ознайомились зі специфікою реформи й діляться з учителями шкіл своїми найкращими професійними технологіями, методиками, матеріалами.

Проте весь зміст вищої освіти й методологія підготовки майбутнього вчителя значно складніші й доволі громіздкі для надшвидких змін, серед яких найважливішою є зміна авторитарного стилю викладання, яка ще досить часто практикується у вишах, на студентоцентроване навчання, на підтримку автономії студентів в опануванні професії.

У студентоцентрованій аудиторії застосовують нові принципи навчання, де головним стає саме студент, а викладач виконує багато функцій, пов'язаних з педагогічним супроводом і наданням підтримки майбутньому фахівцеві на шляху від студента до вчителя. Подібно до того, як кожна людина стикається на своєму життєвому шляху з певними перешкодами, «у подорожі» до набуття професійної кваліфікації, яку забезпечує вища освіта, перед студентом також виникає багато бар'єрів, які можуть бути як негативними, так і позитивними. Порівняно нещодавно з'явився термін «пізнавальний бар'єр», який науковці тлумачать з різних позицій, проте вже є напрацювання, що доводять ефективність використання пізнавальних бар'єрів у фаховій підготовці майбутніх учителів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розглянемо потенціал пізнавальних бар'єрів у двох перспективах: як ефективного підходу до організації занять майбутніх учителів англійської мови і як розвиток уміння цих вчителів у майбутньому ефективно використовувати пізнавальні бар'єри на своїх уроках.

Ще наприкінці минулого сторіччя у вітчизняній педагогіці сформувались сприятливі чинники для розвитку автономії майбутнього вчителя, засадничі принципи якої розкриваються в роботах основоположників особистісно-орієнтованої освіти (І. Бех, В. Євдокимов, О. Падалка, О. Пехота, І. Прокопенко). Саме в працях цих учених підкреслювалась необхідність створення умов для формування готовності до «педагогічної діяльності на основі знання сучасних педагогічних технологій, розуміння майбутнім учителем власної індивідуальної сутності, на основі якої розробляється особистісна педагогічна концепція й персонально-технологія» [5, с. 24].

У навчанні мов концепція автономії розглядалась як самонавчання й поступове зміщення акцентів щодо навчальної діяльності від учителя або викладача в бік того, хто навчається. У самонавчанні увага концентрується на особистості та її самостійності, але при цьому необхідно враховувати той факт, що розвиток самостійності через автономію відбувається за умов наявності взаємозалежної дії, що закладається в соціумі. Отже, як твердять Myriam Luna Cortés і Diana K. Sánchez Luján, автономію слід розглядати як свободу від контролю вчителя, навчального плану або програми. Також науковці підкреслюють, що процес переходу до автономії позначається відносинами між тим, хто вчиться, процесом і змістом навчання щодо того, як

він / вона вчиться і як він / вона переносить це навчання в контексти за межами навчальної аудиторії, що допомагає йому / їй почуватись упевнено в новому оточенні, пов'язаному з професійною діяльністю.

Серед закордонних науковців, які розробляли науково-методологічні засади автономії в навчальній діяльності, варто згадати таких, як Leguthke & Thomas, Little, Holec, Dickinson, Nunan, Benson & Voller, Pennycook, Cotterall & Crabbe, Zimmerman, Benson. Попри розбіжності в наукових підходах і окремих твердженнях, названі вчені схилиються до того, що наявність тенденцій, алгоритмів дій і особливостей поведінки свідчать про певний комплекс характеристик для ототожнення автономної особистості. Зокрема науковці наводять такі характеристики автономного студента:

- бере участь у визначенні завдань, розуміє мету завдання й впливає на зміст і структуру програми;
- виявляє відповідальність та ініціативу в розвитку запланованих наперед дій;
- співпрацює в певному напрямі роботи спільно з колективом, якому властиві деякі вподобання щодо навчання;
- систематично переглядає порядок роботи, рефлексує щодо вивченого, оцінює ефект, формулює й використовує критерії для самооцінювання;
- саморегулює взаємодію з іншими студентами й відповідно залученими ресурсами;
- зберігає позитивне ставлення й поведінку, попри можливі труднощі в навчанні й демонструє високий рівень мотивації;
- використовує стратегії для досягнення більш ефективного й несподіваного спілкування. Легко перебирає на себе різні ролі під час дискусії й виявляє високий рівень соціальної автономії в навчанні;
- успішно «переносить» здобуті знання й набуті вміння в нові контексти;
- усвідомлює виклики й рефлексує щодо свого внеску в їх подолання;
- має власний позитивний образ; творчий і дисциплінований;
- бере участь у дослідженнях;
- залюбки бере участь у соціальній взаємодії;
- уважає викладача гідом, надає перевагу індивідуальним, тьюторським, дистанційним і позааудиторним заняттям [7].

Як переконаємось, для автономного студента наявність бар'єрів і перешкод має бути тією силою, що змушує його рухатись уперед, формулювати цілі й досягати їх. Саме тому для майбутнього вчителя іноземної мови надзвичайно важливою є підготовка до використання бар'єрів у професійній діяльності. Для цього в студентів має бути

сформованою система мотивації, комплекс знань, умінь і навичок щодо застосування пізнавальних бар'єрів у професійній діяльності. До профілю професійно ціннісних умінь має ввійти готовність майбутнього вчителя іноземної мови до використання бар'єрів у комплексі з мотиваційним, змістовим, процесуальним і рефлексивним складниками.

Формулювання цілей статті. Метою статті є визначення умов ефективного розвитку вмінь майбутніх учителів іноземної мови використовувати пізнавальні бар'єри для організації дитиноцентрованого навчання на уроках англійської мови.

Для виконання нашого дослідницького завдання були застосовані такі методи наукового дослідження: метод критичного аналізу літературних джерел, метод моделювання педагогічної ситуації, пробне навчання й аналіз ефективності розробленої моделі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для вироблення цілісного підходу до ефективного застосування пізнавальних бар'єрів у професійній підготовці майбутнього вчителя іноземної мови слід приділити увагу двом типам стратегій – створенню й подоланню бар'єрів. Стратегії потрібні майбутнім учителям і для організації власного безперервного професійного розвитку, і для організації навчальної діяльності їхніх майбутніх учнів.

Важливою умовою формування готовності вчителя до використання пізнавальних бар'єрів є надання цьому процесу якомога більшої природності й використання професійних ситуацій як контексту для вироблення цієї здатності. На цьому наголошувала І. Глазкова, акцентуючи увагу на взаємозумовленості вміння створювати пізнавальні бар'єри й означеної якості, оскільки штучний бар'єр повинен бути створений так, щоб максимально запобігти його можливому деструктивному впливу, але при цьому забезпечити реалізацію потенційних можливостей особистості, зокрема забезпечити роботу принципу оптимальних труднощів бар'єрів [1, с. 37].

Для ефективного використання пізнавальних бар'єрів на уроці англійської мови вчитель дотримується загальновідомих дидактичних принципів опрацювання матеріалу – від простого до складного, послідовності, систематичності, зв'язку навчання з життям, активності, наочності тощо. У такий спосіб він використовує цілеспрямовано створені труднощі для учнів, унаслідок переборення яких набуття знань і вдосконалення вмінь відбуватимуться більш ефективно й сприятимуть розвитку особистості учнів.

Однак слід зауважити, що процес застосування пізнавальних бар'єрів у навчальній

діяльності не повинен бути хаотичним. Кожне завдання, у якому передбачається використання пізнавальних бар'єрів, має підпорядковуватись певній меті й бути методично виправданим. Обов'язково потрібно враховувати й мотиваційний потенціал цих завдань. Посильний характер сприятиме активності учнів, а занадто легкі або важкі завдання знижуватимуть інтерес або загалом розчаровуватимуть їх.

У фаховій підготовці майбутніх учителів підхід до використання завдань з пізнавальними бар'єрами обов'язково має бути комплексним. Так, зокрема, І. Глазкова пропонує використовувати два блоки подібних завдань саме в професійній підготовці вчителя: блок продуктивно-пошукових і блок креативно-пошукових завдань. Блок продуктивно-пошукових завдань передбачає озброєння майбутніх учителів дослідними методами [1, с. 364]. По-перше, майбутні вчителі повинні навчитись усвідомлювати мотиви щодо використання пізнавальних бар'єрів. При цьому вони мають розуміти наявність власних намірів щодо застосування цієї технології й наявність інтересу з боку учнів як головних споживачів освітнього продукту, а також наявність відповідності між першим і другим. По-друге, слід актуалізувати пізнавальні потреби учнів і стимулювати їхнє мислення й готовність до творчого пошуку. По-третє, необхідно зважено підійти до потенціалу завдань з пізнавальним(и) бар'єром(бар'єрами) щодо формування мовних навичок і розвитку мовленнєвих умінь.

Учитель має розуміти сутність використовуваного пізнавального бар'єру, уміти обирати найбільш доцільний його вид і враховувати його особливості. Але крім уміння використовувати готові пізнавальні бар'єри, учителям необхідно набути вміння створювати бар'єри для впровадження їх у навчальний процес. В обох випадках має бути наявна рефлексія, яка дасть змогу вчителю оцінити позитивний ефект від використання пізнавальних бар'єрів, побачити недоліки й передбачити їх усунення надалі.

У контексті підготовки майбутнього вчителя англійської мови ми змодельовали два рівні навчальних завдань з використанням пізнавальних бар'єрів. Перший рівень передбачав вихід студентів на рівень розуміння корисності бар'єра у власному навчанні. Здебільшого завдання з пізнавальними бар'єрами використовувались на заняттях з «Основної іноземної мови» (англійської), а також як домашні завдання й завдання для самостійної роботи в межах цієї навчальної дисципліни. Другий рівень якісно відрізнявся від першого

тим, що забезпечував розуміння студентами методичної цінності пізнавальних бар'єрів у навчанні англійської мови й розвиток умінь їх створювати й використовувати.

Перевірка ефективності моделі відбувалась в експериментальних групах студентів, що навчаються за спеціальністю 6.020303 Філологія. Мова і література (англійська). Навчальний план цієї спеціальності містить наскрізний методичний складник – дисципліну «Методика навчання англійської мови», яка викладається впродовж 6 семестрів з урахуванням сучасних підходів і яка є практичною дисципліною, тісно пов'язаною з педагогічною практикою в школі, що дає змогу апробувати новітні дієві освітні технології.

На заняттях з дисципліни «Основна іноземна мова» спостерігалось підвищення мотивації до вивчення дисципліни, був сформований цілий комплекс професійно значущих і життєво необхідних умінь, зокрема таких, як критичне мислення, міжкультурна обізнаність, комунікативні вміння, уміння працювати в команді, уміння тайм-менеджменту, здатність розв'язувати проблеми, медіаграмотність, творчість [8, с. 105].

Завдання з використанням пізнавальних бар'єрів були кількарівневими й передбачали різні режими роботи. Одним з яскравих прикладів таких завдань є завдання «The Club of Three Wishes», у якому студентам доводиться виконувати різні ролі, працювати індивідуально, у парах і в групах. На час заняття вони стають членами клубу, чий три будь-які бажання можуть здійснитись, але через виконання певного набору проблемних завдань. Під час виконання завдання студенти розуміють, що проблеми слід перетворювати на можливості й спрямовувати зусилля на набуття нових знань і вмінь.

На заняттях з методики студентам пропонували завдання з застосуванням пізнавальних бар'єрів у процесі вивчення всіх розділів цієї дисципліни. При цьому навчившись самотійно виконувати завдань з наявними бар'єрами, студенти отримували завдання щодо створення власних навчально-методичних матеріалів з використанням бар'єрної технології. Так, наприклад, під час вивчення розділу «Psychological Factors in Language Learning» завдання «Performance anxiety types» передбачало визначення студентами ознак різних типів схвильованості під час виступу. Спочатку студенти розподіляли за категоріями презентовані в матеріалах різні типи схвильованості під час виступу, а потім мали розв'язати ці проблеми, запропонувавши на кожен тип фактор або фактори, які зменшили б рівень схвильованості. Після виконаної роботи групи студентів мають обмінятися своїми

постерами з запропонованими розв'язками окресленої проблеми, доповнити постери інших груп, розглянути свій кінцевий варіант постера, погодитись з запропонованими варіантами або довести їх невідповідність.

У кожному з розділів експериментального курсу методики є завдання, що передбачає застосування пізнавальних бар'єрів. Особливо насиченим такими завданнями є розділ «Classroom Management», який містить не тільки завдання з бар'єрами, що постають на шляху до виконання завдання, а й такі, що навчають створювати пізнавальні бар'єри для майбутніх учнів. Крок за кроком у студентів виробляється стратегія створення пізнавальних бар'єрів. На прикладі власного зацікавлення завданнями, які чинять певний виклик і змушують розв'язувати проблеми, студенти розуміють, що такого виду завдання спонукатимуть їхніх майбутніх учнів до активної пізнавальної діяльності.

Проте майбутні вчителі мають дізнатись про всі тонкощі застосування бар'єрної педагогіки та її технологій. Так, надважливе значення має вміння вчителя вселити в учня віру у свої сили, яка рухатиме його вперед до успішного виконання окресленого завдання. Також учитель має навчити учнів знаходити раціональні шляхи подолання бар'єра й застосування конструктивного способу для підвищення внутрішнього мотиваційного потенціалу особистості. Для цього студенти набувають умінь використовувати стимули для успішного подолання бар'єрів майбутніми учнями. Для розвитку цього вміння ми застосовували наявний у вітчизняній педагогіці досвід стимулювання внутрішнього мотиваційного потенціалу особистості, розкритий у наукових працях І. Глазкової, В. Лозової, І. Подласого, А. Троцько, В. Чиркова [1; 3; 4; 6], і на власні спостереження за поведінкою студентів у навчальних ситуаціях з бар'єрними компонентами. Зокрема як стимули ми розглядали такі прийоми створення умов для студентоцентрованого навчання, як надання свободи вибору типу завдання, способу його виконання, режиму роботи, участі у виборі тематики; застосування взаємоконтролю або самоконтролю; орієнтування на освітні потреби студентів; диференціація та індивідуалізація навчання; упровадження контекстного навчання й активних форм взаємодії і навчання; комплексний розвиток процесуальних, загальних і фахових компетентностей з усвідомленням студентами їх ролі як у професійній діяльності, так і загалом у житті.

Для майбутніх учителів дійсно цінними були: можливість діяти самотійно, відчувати себе активним учасником освітнього процесу;

можливість застосувати критичне мислення, працювати в команді; широкі можливості для творчості й відсутність умовностей формального характеру. Серед найбільш популярних форм взаємодії й навчання – групова й парна робота, кероване читання, навчання за технологією пазла, мікровикладання, проектна робота, навчання на основі комунікативних завдань (task-based learning), майстерні, пірамідна група, симуляція тощо. Підвищення ефективності навчання, завдяки застосуванню пізнавальних бар'єрів і стимулюванню до їх подолання, підтверджується відповідністю змісту сучасної теорії навчання, розробленої В. Загвязинським. Форми й технології навчання, які ми застосовували, сприяли формуванню в студентів ціннісних орієнтацій, відповідного ставлення, культури спілкування, мислення, методів діяльності (планування, прогнозу, аналізу, рефлексії), вольових зусиль шляхом відтворення в навчальному процесі відносин і умов реального життя [2, с. 109–115].

Крім стимулювання студентів до подолання пізнавальних бар'єрів, ми використовували педагогічний супровід і педагогічну підтримку, що давали змогу гнучко змінювати траєкторію виконання завдань, впливати на непередбачувані труднощі, певні зміни в умовах навчання. Зауважимо, що для навчання студентів самостійного застосування бар'єрної педагогіки у власній професійній діяльності активно використовувались також рефлексія й технологія зворотного зв'язку. Перед виконанням завдань з наявними пізнавальними бар'єрами ми звертались до попереднього досвіду студентів, набутого в ситуаціях з подібними бар'єрами, труднощами, ускладненнями. Такий досвід аналізувався, формулювались попередні висновки. Після виконання завдань студентам

пропонували проаналізувати їх зміст, структуру, формат саме з погляду методики, унаслідок чого вони доходили висновків щодо важливості застосування таких завдань у власній майбутній професійній діяльності.

Висновки. Отже, для ефективного розвитку вмінь майбутніх учителів іноземної мови застосовувати пізнавальні бар'єри для організації дитиноцентрованого навчання на уроках англійської мови необхідно, по-перше, створити в університеті студентоцентроване навчальне середовище під час вивчення фахових дисциплін (використання форм, технологій, режимів роботи для активного залучення студентів як повноправних учасників освітнього процесу). По-друге, навчити студентів не тільки успішно виконувати завдання з пізнавальними бар'єрами, а й самим створювати пізнавальні бар'єри для учнів і стимулювати їх до успішного виконання подібних завдань. По-третє, навчити майбутніх учителів у процесі опанування технології бар'єрного навчання застосовувати власний досвід освітньої діяльності (попереднього шкільного й поточного студентського) з поглибленим методичним аналізом конкретних навчальних ситуацій з наявними пізнавальними бар'єрами.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в розробленні практичних методичних рекомендацій щодо вдосконалення всіх компонентів фахової підготовки майбутнього вчителя іноземної мови, готового реалізовувати Концепцію Нової української школи в умовах мінливості запитів сучасного соціуму, згідно з новими тенденціями, у межах реалізації практико-орієнтованого підходу до формування професійно ціннісних компетентностей, з урахуванням можливостей бар'єрної педагогіки та контекстного навчання.

Список використаних джерел

1. Глазкова І. Я. Компетентність майбутнього вчителя у запобіганні та подоланні педагогічних бар'єрів: монографія. Бердянськ: Вид-во О. В. Ткачук, 2013. 416 с.
2. Загвязинский В. И. Теория обучения: современная интерпретация : учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений. Москва: Академия, 2001. 192 с.
3. Лозова В. І., Троцько А. В. Теоретичні основи виховання і навчання : навч. посібник. Вид. 2-е, випр. і доп. Харків: ОВС, 2002. 400 с.
4. Подласый И. П. Педагогика. Новый курс: В 2 кн. Москва: Владос, 1999. Кн. 1. 576 с.
5. Прокопенко І. Ф., Євдокимов В. І. Теоретичні основи педагогічної технології: посібник. Харків: Основа, 1995. 105 с.
6. Чирков В. И. Мотивация учебной деятельности : учеб. пособие. Ярославль: Ярославский государственный университет, 1991. 52 с.
7. Cortés Myriam Luna, Sánchez Diana K. Lujan. Profiles of Autonomy in the Field of Foreign Languages. *Profile Issues in Teachers' Professional Development*. Bogotá, 2005. № 6. (Jan./Dec.). URL: <http://www.scielo.org.co/>

References

1. Glazkova, I. Ya. (2013). *Future teacher's competence in preventing and overcoming pedagogic barriers*. Berdiansk: Vydavnytstvo O.V. Tkachuk. [in Ukrainian]
2. Zagvazynsky, V. I. (2001). *Theory of education: contemporary interpretation*. Moscow: Akademia. [in Russian]
3. Lozova, V. I., Trotsko, A. V. (2002). *Theoretic basis of upbringing and education*. Kharkiv: OVS. [in Ukrainian]
4. Podlasy, I. P. (1999). *Pedagogics. New course*. Moscow. [in Russian]
5. Prokopenko, I. F., Yevdokymov, V. I. (1995). *Theoretic basis of pedagogic technology*. Kharkiv: Osнова. [in Ukrainian]
6. Chirkov, V. I. (1991). *Motivation of learning activity*. Yaroslavl: Yaroslavl State University. [in Russian]
7. Cortés, Myriam Luna, Sánchez, Diana K. Lujan (2005). Profiles of Autonomy in the Field of Foreign Languages. *Profile Issues in Teachers' Professional Development*. Bogotá. No. 6. Jan./Dec. 2005. – Retrieved from: http://www.scielo.org.co/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S1657-07902005000100012 [in English]

scielo.php?script=sci_arttext&pid=S1657-07902005000100012 (Last accessed: 09. 12. 2018).

8. Konovalenko T. V., Goncharova O. A. Future English Language Teachers' Life Skills Development in Methodology Course. *Studies in Comparative Education: Biannual scientific journal in Education*. 2018. № 1(35). P. 98–104.

8. Konovalenko, T. V., Goncharova, O. A. (2018). Future English Language Teachers' Life Skills Development in Methodology Course. *Studies in Comparative Education: Biannual scientific journal in Education*. 1 (35), 98-104. [in English]

Рецензент: Прийма С.М. – д.пед.н., доцент

Відомості про автора:

Коноваленко Тетяна Василівна
tetiana_konovalenko@mdpu.org.ua
Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького
вул. Гетьманська, 20, м. Мелітополь,
Запорізька обл., 72312, Україна

doi: 10.7905/nvmdpu.v0i21.2513

Матеріал надійшов до редакції 04. 12. 2018 р.
Прийнято до друку 24. 12. 2018 р.

Information about the author:

Konovalenko Tetiana Vasylivna
tetiana_konovalenko@mdpu.org.ua
Bohdan Khmelnytsky Melitopol
State Pedagogical University
20 Hetmans'ka St., Melitopol,
Zaporizhia region, 72312, Ukraine

doi: 10.7905/nvmdpu.v0i21.2513

Received at the editorial office 04. 12. 2018.
Accepted for publishing 24. 12. 2018.